

השלישי, כבר ידענו כי כל זמן ויחלקו בענינו לעצור ועמוד, והענה הוא השלישי הממוצע ביניהם ומאזר הזמן יחד כי על ידו יחזקו העבר והעתיד מהזמן :

ב' וצוה' ד' (קבלת ג') לכל זמן ועת לכל חזק וגו'
 זמן היה לו לאדם הראשון שיכנס לבן עדן שנאמר (בראשית ב') ויניחה בן עדן, וזמן האל לו שיצא משם שנה' (סג ג') ויגרש את האדם וגו', וזמן היה לו ללכת שיכנס לחיבה שנה' (סד ו') בא אל החיבה וגו', וזמן היה לו ללכת ממנה שנאמר (סז ח') לא מן החיבה וגו', וזמן היה לו לאברהם שנתן לו המילה שנה' (סח ו') ואחיה את ברייתו ששמו, וזמן היה לבניו להמול (שימולו) בשני מקומות אחת במצרים ואחת במדבר שנה' (יחטב) (ה) כי מולים את כל העם היוצאים וגו', ועת לכל חזק השמים וזמן שנתן תורה לישראל, אחר רבי ביבי זמן היה לאותו דבר שהוא נתון למעלה מן השמים ועכשיו יהיה נתון למטה מן השמים ואינו זו היא התורה, ע"כ. כדי ענינו רואות כי אלל אדם נח אברהם וישראל אחר לכל זמן ואכל התורה אחר עת, והוא לטעם שאמרנו כי הדבר השכלי שייך בו לשון פת בשאלו נוסף תחת הזמן כלל רק שעת שייך אליו, לכן בהיות העתה הוא המחבר הזמן כי הוא תכלית העבר והתחלת העתים שזה העתה כמדוע ליודעי פתח הזמן, והענה הנח א"כ הוא השלישי חבור הזמן התחלק לשני חלקי עבר ועתיד ואינו זמן בעצם לפי לא נתייחד לנקיטת התורה כי הוא ההשגה השלישי כחצוב ועת לכל חזק. שעתה הוא אמצעי ומשולש בין שני גבולי הזמן, ומפני כי השלישי הוא המחבר בין השנים והנה כמו יעלה על השנים לכן בחדש הוא מולו תאומים אשר כאמר על שני אחים שיש והוא דבר וענין מופלג בחכמה, וראוי היה להבחין בו התורה שהיא תאומי צבי לישראל הנחשבים לגמרי כאחים תאומים. הרי לך כי כמו שהיה המקום המסוגל למתן תורה במדבר שאין בו רק נדלים מהגשם, כך הזמן המסוגל לדבר השכלי הנבדל מן הגשם הוא החדש השלישי כמו שאמרנו : ובשבת (דף פח) דרש הכהן גבילאה עליה דרב חסדא בריך רחמנא דיהב אוריון תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי, וקשה בזה המאמר מהו העלוי בכל אלה עד שהפליגו כולי האי, ואולי דבר זה יורה על כמה וכמה מעלות עוצות לתורה ולכך ראוי שיהיה ויורה על זה. ראשונה שנתן לנו התורה שהיא שכלית לגמרי עד שאינה תחת הזמן ככל הדברים הגשמיים הנפולים תחת הזמן לכך ראוי להזכיר דוקא הגבול המושלש בעצמו, כי כבר הדועטך כי השלישי אינו זמן רק הוא העתה. וכן מה שנתנה על ידי תליתאי יורה על שלא היה משה גשמי

השלישי, כבר ידענו כי כל זמן ויחלקו בענינו לעצור ועמוד, והענה הוא השלישי הממוצע ביניהם ומאזר הזמן יחד כי על ידו יחזקו העבר והעתיד מהזמן :

ב' וצוה' ד' (קבלת ג') לכל זמן ועת לכל חזק וגו'
 זמן היה לו לאדם הראשון שיכנס לבן עדן שנאמר (בראשית ב') ויניחה בן עדן, וזמן האל לו שיצא משם שנה' (סג ג') ויגרש את האדם וגו', וזמן היה לו ללכת שיכנס לחיבה שנה' (סד ו') בא אל החיבה וגו', וזמן היה לו ללכת ממנה שנאמר (סז ח') לא מן החיבה וגו', וזמן היה לו לאברהם שנתן לו המילה שנה' (סח ו') ואחיה את ברייתו ששמו, וזמן היה לבניו להמול (שימולו) בשני מקומות אחת במצרים ואחת במדבר שנה' (יחטב) (ה) כי מולים את כל העם היוצאים וגו', ועת לכל חזק השמים וזמן שנתן תורה לישראל, אחר רבי ביבי זמן היה לאותו דבר שהוא נתון למעלה מן השמים ועכשיו יהיה נתון למטה מן השמים ואינו זו היא התורה, ע"כ. כדי ענינו רואות כי אלל אדם נח אברהם וישראל אחר לכל זמן ואכל התורה אחר עת, והוא לטעם שאמרנו כי הדבר השכלי שייך בו לשון פת בשאלו נוסף תחת הזמן כלל רק שעת שייך אליו, לכן בהיות העתה הוא המחבר הזמן כי הוא תכלית העבר והתחלת העתים שזה העתה כמדוע ליודעי פתח הזמן, והענה הנח א"כ הוא השלישי חבור הזמן התחלק לשני חלקי עבר ועתיד ואינו זמן בעצם לפי לא נתייחד לנקיטת התורה כי הוא ההשגה השלישי כחצוב ועת לכל חזק. שעתה הוא אמצעי ומשולש בין שני גבולי הזמן, ומפני כי השלישי הוא המחבר בין השנים והנה כמו יעלה על השנים לכן בחדש הוא מולו תאומים אשר כאמר על שני אחים שיש והוא דבר וענין מופלג בחכמה, וראוי היה להבחין בו התורה שהיא תאומי צבי לישראל הנחשבים לגמרי כאחים תאומים. הרי לך כי כמו שהיה המקום המסוגל למתן תורה במדבר שאין בו רק נדלים מהגשם, כך הזמן המסוגל לדבר השכלי הנבדל מן הגשם הוא החדש השלישי כמו שאמרנו : ובשבת (דף פח) דרש הכהן גבילאה עליה דרב חסדא בריך רחמנא דיהב אוריון תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי, וקשה בזה המאמר מהו העלוי בכל אלה עד שהפליגו כולי האי, ואולי דבר זה יורה על כמה וכמה מעלות עוצות לתורה ולכך ראוי שיהיה ויורה על זה. ראשונה שנתן לנו התורה שהיא שכלית לגמרי עד שאינה תחת הזמן ככל הדברים הגשמיים הנפולים תחת הזמן לכך ראוי להזכיר דוקא הגבול המושלש בעצמו, כי כבר הדועטך כי השלישי אינו זמן רק הוא העתה. וכן מה שנתנה על ידי תליתאי יורה על שלא היה משה גשמי

דרוש על התורה

ונתנה להם על ידי תליתאי הוא משה בחירי ה' שנבחר מכל הנביאים, שלכן היה תליתאי בתולדה בבחינת הנבחרה כאמור, וכן אמרו במדרש שנים הכותין הקב"ה ונתייראו בחיר שנבנות ובחיר שנבניאים, בחיר שנבנות זה יעקב שנאמר (תהלים קלח) כי יעקב בחר לו יי, ואמר לו הקב"ה (בראשית כח) אנכי עמך וגו' ובתיב ויירא ויזר לו, בחיר שנבניאים זה משה דכתיב לווי משה בחירי, וכתיב (במדבר כח) אל תירא אותו מכלל שנתיירא, ע"כ. ביאור הדבר כאשר אמרנו כי יעקב היה בחיר שנבנות מפני שהוא שלישי להם ולכן נקרא בחיר ומשה ג"כ היה שלישי לבטן לכך היה בחיר, מפני זה נתנה התורה ביהוא תליתאי ג"כ שאין לך זמן שהוא נבחר באמת כמוהו וזמן ממוצע בחמיונות והאור. טוב ומוזג בשום ידוע ומור אחרי מתיחל זמן החמיונות, וציוס תליתאי לפרישה גם הוא שלישי נבחר בשש צו טהרה גמורה עד שלא תפלוט אפילו קרי שהיה כבר באשה, והכו הטרה הגמורה והנבחרה עד שאין מטטרף לתורה שום דבר היוצא מן הבחירה:

ראב"ד ויסעו מרפידים וגו', במכילתא המובנת בדברי ר"י ז"ל ויסעו מרפידים ויחטו במדבר והלא כבר נאמר באו מדבר סיני הלא מקיץ נסיעתן לביתאן להר סיני מה ביהאן להר סיני בתשובה אף נסיעתן מרפידים בתשובה, רצה לומר כי גם דבר זה היה הכנה לקבלת התורה שבאשר באו למדבר סיני היו שבים אל השם ויתרד בתשובה, הפך מה שחטאו מרפידים אליו רחוקים מאתו ית' באו עתה להתקרב אליו, השיב להם כגמולם שבה אליהם ממקום רחוק מן השמים להיות להם אלהים קרובים ולהגיד לך כמה גדולים בעלי תשובה וכח"ש (ישעיה נז) שלום שלום לרחוק וידר ולקרוב כי התשובה שאמר שנתרחקו כבר חזרו עתה ובאו להתקרב אליו הוא שעמדה וגרמה שבה הש"ת ונתקרב להם ג"כ, ולכן כתיב ויחן עם ישראל בלשון יחיד, כי כאשר הם חוטאים הם רבים ומחולקים זה בזה וזה בזה אבל כשחוזרים בתשובה יש לכולם לב אחד לאל אחד, ועוד מה שכתוב בלשון יחיד הוא שבאשר באו לקבל התורה שהיא אחת כהחלט מוכרת שיהיו גם הם באחדות, וכן בשביל שם עם אחד נתנה להם התורה שהיא אחת, כאשר ראינו שפותחת באל"ף אנכי ה' אלהיך להיות כי היא אחת:

רבאוריית דרבי עקיבא נשעה שנקא הקב"ה לבשרת העולם וירדו כ"ב אותיות ועמדו לפני הקב"ה זה אמר לפניו בי תצא את העולם וזה אמר לפניו בי תצא את העולם, בתחלה כנגסה תי' ואמרה לפניו רש"ע רצוק שתצא:

מתנה הנבחרת מכל, ולכן אמר בריך רחמנא וכו' כי בזה לתת שנה וכו' על שנה הוא יתי' בישראל ונתן להם דת נבחר וכאשר יוסד לנו בברכת התורה אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, וכן אתה בחרתנו מכל העמים וכו' וקדשתנו במצותיך, וכן כמה ברכות והודאות וכו' האופן, ובה גילויא זה לומר כי עלינו לשבח לאדון הכל לתת גדולה על שנהר בנו ונתן לנו חלק נבחר מכל וחיבה ויחיה ואת נודעת לנו מסוגלת השלישי, כי כל ענין הבחירה וצריכה לא יוכל בפחות משלשה שיהא נבחר אחד מחוץ השלשה וישארו השנים האחרים הרבים ממנו, לא כן אם היה נבחר אחד משנים שאין זה בחירה כי החי הוא כמו ההכל דקיימא לן מחצה על מחצה כדכז, ואין נקרא צדירה בחרתו את הרוב או ההכל, אמנם בהלכה אחד מהשלשה נקרא זה בחירה שנהר בחדר הזה ויחר מאשר רבים ממנו מהה שנים הנשארים והוא שכתוב (תהלים קל"ה) כי יעקב בחר לו יי ישראל לסגולתו, שמה שהיה יעקב שלישי לאבות ומאחר נשרפה ובסתעפה האומה הישראלית היוותה לעם נקרא זה יעקב בחר לו מנין שני האבות הראשונים, וכן עלם ישראל שם חלק בחיריו אחד מהשלש כתות חלוקות שכלל כל האומות שהם ישראל, עז, ושאר האומות, כאשר זכרנו למעלה ראו לכתוב בהם (דברים ז) וכן בחר ה' להיות לו לעם סגולה וכאלה מקראות רבו מלמנות, וכן משה מצד שהיה שלישי לתולדה היה בבחינה זאת עד שהובחר ונכתב בו (תהלים קו) לולי משה בחירי, לפיכך גם התורה באשר היא תליתאי יחשב כי היא נבחרת מכל החכמות, שהרי נבחרה אף מתוך נביאים וכתובים וכל שכן שנבחרה מכל שאר החכמות (משלי ג) טוב סחרה מסחר כסף וגו', עד שנבחרה בעצמה מן הכל, לכן אין ראוי לה ג"כ כי אם דבר הנבחר זהו שאמר בריך רחמנא דיהב אוריין תליתאי לעם תליתאי, כי אל הדבר הנבחר ראוי ג"כ מכל דהדבר המובחר, דאליכ היה יוצא מבחירתו בהצטרפו אל הכללי נבחר. ובשביל כך כל השייך לה הוכרח להיות דרך בחירה בשם היא נבחרת לגמרי, ומפני ישראל הם נבחרים נסתגלו לעם תליתאי, דהיינו כהנים לויים וישראלים כי זהו נקודת הסגול של אחד יוצא מנין השנים כאילו נבחר מהם לבדו, וכן ישראל באמת. הכהנים הוצרכו לעבודת הש", והלויים לשיר, והישראלים הם עיקר שמהם יצא הקרבן, הרי שלכל אחד יש לו ענין בחירה בפני עצמו כסגול' הזה לכן נקראו עם סגולה, גם כי נבחרים הם מכל האומות, ועוד נבחרים מנין עצמם לויים מן הישראלים, כהנים מהלויים, עד שכל ענינם בחירה בתכלית שנה ראוייה להם התורה הנבחרת.

העולם מפני תורה צוה לנו משה, ר"ל שהתורה היא תכלית הכל כמו התל"ץ שהיא בתכלית, וכן העולם הזה יש לו תכלית, צדדיהתו כי השמים הם תכלית העולם וכל תכלית קרוב אל הש"ת ביותר לכך אמרה לברא זה השמים שיהם תכלית בדריאה. והשיב הוא ית' כי יש גם כן תכלית שאינו טוב המרוחק מאתו ית' והוא המיתה שלכן צויה לרשום תי"ו על מצמות האנשים שהגיע תכלית שלהם למיתה, אבל הבי"ת הוא הרבוי והרבוי הוא הכרעה לעולם, אף כי מצינו אות הבי"ת אצל קללה הרי ענש הבי"ת ברבה מזד מספרה לא צביל שנכתב בה לשון ברבה, א"כ היה נראה כי זהו סמלון בזה האל"ף שאין בה ברבה כלל שאינה אלא אחרת במספר, והרי לפי האמת האל"ף היא קודמת לבי"ת אשר מוכח מזה שהיא חשובה יותר מזד שהיא ראש האותיות, לכך אמר הקב"ה כי כשם שהבי"ת חשובה מזד שבה הרבוי לפעמים הדבר שאין בו רבוי יותר טוב כאשר הדבר הוא אחד בעצמו, ולכן האל"ף קדמה לבי"ת וראוי להתחיל בזה התורה שנבראת קודם שנברא עולם הרבוי וזה יורה על מעלת התורה ומדרגתה. ועוד פתח בה התורה להורות כי אין דבר משותף עם התורה כלל כדכתיב (יהושע א) והגית בו יומם ולילה, ואם אמרו יפה ת"ת עם דרך ארץ שיפנה לעסקיו ג"כ לא יעשה זה רק כדי שיוכל לעסוק בתורה אבל מ"מ התורה היא אחת ואין משתקף עמה דבר לכך פתח בה באל"ף, והוא שכתוב ויחן ישראל בלשון יחיד שא"ל ישראל לקבל התורה שהיא אחת רק כאשר הם ג"כ אחד לגמרי כי כל דבר אחדות לא יאות כי אם לאשר גם הוא אחד, וכמו שרמז הכתוב בזה שכתב במדבר ובחדש השלישי כי ראוייה התורה לישראל בנחיותם הם שזכרנו, כן רמז כאן שראוייה להם בנחיותה זאת כי הם אחד, וכבר שרייבז בזה גם כן מה שכתוב ומשה עלה אל האלהים, כי כאשר הם באגודה אחת כאשר נכתב עליו ויחן ישראל אזי גם מושלם בקרבם כמשה שהיה לחלק להם מתעלה על ידי כך עד אל האלהים, מה שאין כן כאשר הם נפרדים ומחולקים עד שאין שם עם אחד עליהם ואינם רק יחידים כל אחד לעצמו אף יתעלה אשר הוא מלך עליהם על ידיהם ועל מי יתעלה אם עם אין כאן מלך אין כאן כי אין מלך בלא עם, וגדולה מזה אמרו על הש"ת כביכול במדרש (עמוס ט) הנונה בשמים מעליהו ואדחתו על ארץ יסדה אימתי נקרא שהקב"ה מתעלה על השמים בזמן שישאל הם באגודה אחת למטה, ועוד האריכו שם, לכך כתיב ויחן שם ישראל בלשון יחיד וסמך ליה ומשה עלה אל האלהים: ועוד ירצה בזה שאמר ומשה עלה אל האלהים כי מיוחד היה משה לשייבה עולה אל האלהים

שחברא בי את עולמך שני אחת נותן תורה לישראל על ידי משה שכן כתיב (דברים לב) תורה צוה לנו משה, השיב הקב"ה ואמר לה לאו מפני שאני עתיד לעשות כך רועש על מצמות האנשים הנלחמים והנאנקים וכיו"ז שנאמר (יחזקאל ט) והיותו תו וגו' מיד יראה מלפניו בפניו נפש, אחר כך נכנסה ש"ן וכן כולם עד שנכנסה בי"ת וזאתה לפניו רבש"ע רבוע שחברא בי את עולמך שני משבחין לפניך בצי עולם בכל יום שנאמר (תהלים פט) ברוך ה' לעולם אמן ואמן, דרכו ה' מלאכיו וגו', מיד קבל ממנה הקב"ה ואמר לה הן ואמר לה ברוך הוא בשם ה' וברא בה את עולמו שנאמר בראשית ברא, האל"ף ביון ששטע הדבר וראה הקב"ה מקבל ממנו וברא את העולם עמד לו לצד אחד ושחק עד שקרא לו הקב"ה ואמר לו אל"ף אל"ף מפני מה אתה שחק ואיך אומר כלום השיב אל"ף ואמר רבש"ע אין בי כח לעמוד לפניך ולומר כלום מפני שכל האותיות הם נמכין במנין מרובה ואני במנין מועט בי"ת בשנים גימ'ל בשלשה וכן כלם ואני באחד השיב הקב"ה ואמר לו אל"ף אל תירא שאתה ראש לכלן כמלך, אחת אחד ואני אחד והתורה אחת ובך אני עתיד ליתנה לישראל עמי שנקראו אחד במתנה ולהתחיל לכן כך על הר סיני שנא' (שמות ד) אנכי ה' אלכיד, ע"כ, ר"ל כי העולם אין ראוי להבדלות בשום אות וזאת הבי"ת באשר בו הרבוי והרי אף במחלת הבדיאה כתיב בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ הרי הם שנים ויוצאים מן האחדות, וכן תהו ובהו, וכן חשך ואור, ולא היה שם דבר פחות משנים כי כן ראוי לעולם שיש בו הרבוי, ולכן פתח בבי"ת מפני שמזד זה הבי"ת יש בו ברבה כי הכרעה הוא הרבוי, וענש הכרעה גם הוא ברבה בזה שיצא רבוי חלוקי נבראים לפעל. והראש"ע ז"ל התעם בתמייה על המדרש הזה כי אמר שאין יפתח בבי"ת מפני שיש בה ברבה, הרי בהו בוקה ומבולקה וכן הרבה דברים הפך הכרעה הבאים בבי"ת. ובמחילה מכבודו היה כלא הבין דברי כמחים אלה, כי הבי"ת בעצמה היא הכרעה מפני שהיא התחלה הרבוי שהוא הוא הכרעה, והתופת החותך כי ענש הבי"ת היא ברבה בזה שמספרה שנים התחלת הרבוי רוב מעוט שנים הוא, כי בלשון ברבה אשר שרשה ברוך כל האותיות יבאו במספר זה, אם הבי"ת באחדים, הכ"ף בעשריות, הרי"ש במאות, הרי כי הבי"ת בעצמה היא אות של ברבה, לכן כאשר אמרה הת"ו שיצא בת העולם השיב לה כי בה יעשה רועש על מצמות האנשים הרשעים, כי כשם שאות הבי"ת מורה על הכרעה כאשר הוא התחלת הרבוי כך הת"ו שהוא בסוף מורה תכלית והעדר שהרי הוא בסוף. רק שהיה חשבה שיש לברא בה

דרוש על התורה

גדולה ההכחשה שהצטיין הקב"ה יותר מן האנשים מכל השאן ושלוה אשר ההם מוכנים לו כי זה חלק הנשים ורלויות לה ביותר, וממעט הסיוע שמסייעים לתורה שזרם גדול מאד כאשר כבר הם מוכנים אל השאן, וכל המוכן לדבר מה בנקל שיגיו מזד תכונתו, אבל האנשים צריכים מזד זה שיהיו עמלים ועורחים בתורה מבלי מנוח לילה ויום, וזהו גופו ותגיד לבני ישראל דברים הקשין כגידין הוא העמל הגדול הזה, אמנם לנשים בלשון רבה כי אינם צריכים כל כך ואעפ"כ הם ראויים לשכר יותר גדול עד שלזה גם כן הקדימן הכתוב לאנשים כאמור, ועוד היה ראוי להקדימם בשם ההתחלה והכנה לתורה, כי מן ידועות האשר נוצר גוף ובשר של הילד כדאיתא בגדה (דף לא) בענין חלוקת ה' שותפין, וידוע שהגוף הוא הוא ההתחלה וההכנה לקבל השכל כשהוא חומר ודוק, ואי אפשר זולת ההתחלה זאת מזד בני אדם, בכן הנשים כשהם צדקניות הם הם ההתחלה להוליד בן זכות החומר שיהיה מוכן לקבלת שכל התורה, וזהו באקרויו בנייהו לבי כנשתא שכן החוליות ומכונות הבנים לכן, וכן באקרויו גבריהו וגו', ר"ל כי בהיותה חומר מוכן לכן אזי מתאחדת ומתקשרת בתורה לגמרי בהשתוקקות היותר נפלא ער שמתוך כך מתנויי גבריהו וגם מטערי לכן וכו', שבהשתוקקות רב מצפין ומשתוקקין לבעליהן בעלי התורה עד דאחי מבי רבין ומזד החבור ודביקות היותר גדול שיש להם בתורה מזד הכנתם מתאחדין עמם לגמרי. והוא מה שאמר התם דפלגין בהדייהו כי הם מתאחדים עמנו לגמרי לכן פלגין בהדייהו וזהו שהקדימן :

שורב אמר ועתה אם שמוע תשמעו וגו'. בהיות שהתורה קשה על האדם הן מתחלה לקבל המצוות הן לקיימם אחר הקבלה שלא יבא לירד חטא בזמן מהומים אחר על אלו שני דברים שני ענינים האלה. א' ועתה אם שמוע תשמעו בקולי. ב' ושמרתם את בריתי, כי על שלא יקשה עליו לקבלם מתחלה אחר אם שמוע תשמעו. ודרשו במכילתא שמוע האדם מצוה אחת משמיעים אותו מצוה הרבה כי מצוה גוררת מצוה, והטעם הזה בארנו בספר דרך חיים כי כל המצוות הם דבר אחד כמו שיבא בסמוך, וכל דבר גדול ורב שהוא כולו כאחד ביחד אם האדם שומר קצתו נמשך אחר זה לשומר בנקל את כולו במה שכולו אחד, והגורר בשדוה אם ימשך בגדרה אחר אחת בקל יגדור עוד יותר מאשר בתחלה וכן תמיד כל עוד שימשך בגדר יותר נקל עליו לגדור גם הנשאר אחריו, לכן אין קשה על האדם לקבל המצוות, וזהו אם שמוע תשמעו. ועל קיומם אחר הקבלה אחר ושמרתם את בריתי, ובמכילתא

האנשים להיות אמצעי בין הש"י ובין ישראל וכדכתיב (דברים ה) אנכי עומד בין ה' ובניכם בעת ההיא להגיד לכם דבר ה', כי כמו שהורה לנו לפני זה שנתנה תורה במקום המיוחד לה וזהו במדבר ובזמן המיוחד לה והוא בחדש השלישי ולעם שהם אחד כראוי לה, כך הורה עוד שנתן אותה על ידי המוכן לכן וזהו אשר שמו העוב יעלה ויורה על זה, כי המ"ם שהוא האות האמצעי שבאלפ"ה בית"א תורה כי ראוי שיהיה הוא האמצעי ופרסור בין ה' ובין ישראל ועלעל עד סוף המדרגות כלם, וכך אחר זה באה השי"ן שהוא סוף האותיות חסר אחת כמו שהוא היה עולה אל האלהים בהשיגו עד סוף שערי ביה חוץ מאחת כדכתיב (תהלים ח) ותחברנה מעוב מאלהים והשמיע דבר ה' ללמד שהוא במדרגה השפלה במדרגה החמישית, כי מדרגה האחת הם הפשוטים, ב' המורכבים, ג' הנחמים, ד' הנעלי חיים, ה' הוא האדם, וזהו אות הה"א בששם משה באחרונה. הנה שכל ענין זה יורה עליו שם משה, כי מה שהוא בעצמו האמצעי בין ה' וישראל נרמו במ"ם אמצע האותיות, ואשר עלה והיג' מ"ט שערים נרמו בש"ן שהוא אות האחרון וזאת אחד, ואשר הוריד החכמה וההשגה למטה לבני אדם שהוא בתחתונים במדרגה החמישית נרמו בה"א שמספרה חמשה :

שורב אמר כה תאמר וגו' לנשים בלשון אמירה ולאנשים בלשון הגדה להורות כי בצולי יאמרו הנשים אין לנו שכל בלמוד התורה שצריכים לומדות אותה ואין יהיה להם חלק בשכרה וע"י כך אולי ימנעו את בעליהם מלקבלה כאשר אין להם תועלת בזה, לכן אמר כה תאמר וגו' לנשים בלשון רבה ר"ל אדרבה שזכרם הרבה מאוד יותר משל אנשים ולכן מקדים הנשים תחלה, וכדאיתא בדברות (דף יו) גדולה הכעשה שהצטיין הקב"ה לנשים יותר מן האנשים שנאמר (ישעיה לב) נשים שאננות וגו', אמר ליה רב לר' חייה נשים במאי וכוין באקרויו בנייהו לבי כנשתא ובאקרויו גבריהו לבי רבין וטעין לגבריהו עד דאחי מבי רבין, ע"כ. הנה מבואר נגלה כי יש לשאול למה ועל מה גדולה ההכחשה שהצטיין לנשים, ואם שכל הנשים גדול בשכל שמסייעים לבניהם ולבעליהם לתורה כל שכן היה ראוי להיות יותר גדול שכל אנשים הלומדים אותה. אמנם יש לך להבין זה ממה שאמר הכתוב שהביא נשים שאננות, כי האיש במה שהוא גבר אינו בעל שאין והשקט מזד התגברותו והתפעלו, בכן אינם מוכנים גם כן כל כך אל השאן והמנוחה הוא העולם הבא שהוא המנוחה בעצמו, אבל הנשים ראויים ומוכנים לה מזד עצמם שאינם בני פעולה והתעוררות מזד עצם בריאותן, לפיכך

א"כ באמרו ושמתם את בריתי שובלו לזכר מן החטא. ואמר והייתם לי סגולה שזו מזהר הפירוש שפירשנו למעלה שמה שיש בישראל כהנים נכחים ליום וישראלים יורה על שהם נכחים אליו מכל עם, לכן גם כאן באשר זה הכתוב לומר שיהיו נכחים נכירים אליו יתברך אחר והייתם לי סגולה, כי הנקוד שיש לו שלש נקודות נקרא סגול' לתמונה הבחירה הנצחית בכל אחת מהנקודות, כמה שיוצאת חוצה לשתי האחרות כנזכר למעלה, ואורה דכאן שיהיו עם חסידותי אשר זוה יהיו בסגולת הבחירה והבחירה מכל זולתן. אבל יותר נראה כי עכס לשון סגולה יורה ענין הבחירה שיאמר הלשון הזה על דבר הנבחר מלשון סגולת מלכים, ולזה נקרא ג"כ נקוד של שלש נקודות סגול' על הדרך שאמרנו. ועוד יש לפרש כי והייתם לי סגולה ר"ל שיהיו בני עולם הבא כמשמעותו הפשוט שרצה לומר שיהיו לו לנצח נצחים, ובמדרש כל מקום שאמר לי הוא קיים לעולם והוא בעולם הזה ובעולם הבא, ע"כ. לכן אמר והייתם לי סגולה והסגולה הוא דבר שגוגיון באור, וכפירש"י ו"ל שנחשבים אחס אורז מפני שראוי לכס העו"ב שהוא אורז גנו ג"כ זהו והייתם לי סגולה, ולכן אמר שזו כי לי כל הארץ הוא הרמוז על עולם הבא דכתיב ביה (ישעיה ס') ועמד כלם דרקים לעולם יירשו ארץ, וכן נקרא העו"ב כל כדאיתא בד"ב (דף י"ז) ג' העשיתם הקב"ה בעולם הזה מעין ע"כ ואילו הן האבות דכתיב בהם בכל מכל כל, והנה שתי החלות האלו הכתובות כאן דהיינו מלת כל ומלת הארץ רמוז על ב' דברים שהם כל עיקר העו"ב, אם האחד הוא הנצחיות הוא הנרמז במלת ארץ דכתיב (קהלת ה') והארץ לעולם עומדת, ובאשר בארנו בהקדמתנו למסכת אבות ולכן כתיב לעולם יירשו ארץ כלשון ירושה, ומלת כל יורה ענין השני הוא העו"ב שהוא הטוב הנמור וכולו טוב שיש לו כל, וזהו כל הארץ וכמו שכתוב בכל מקום על עו"ב למען ייטב לך והארכת ימים, שרצה לומר שיהיה לו הטוב המוחלט, שזהו כאשר יש לו כל, ושהטוב הוא יהיה נצחי, והוא הנרמז ג"כ כמה שאמר והייתם לי סגולה, כי הסגול' בעלת שלש נקודות משולשות נחשב כל נקודה כחילו הן באחת וגנות בין שתי האחרות, כדק"ל לענין שלש עיירות שהיו משולשין נקודות הסגול' שנחשבת כל אחת כחילו עומדת בין השתים, וזהו כל אחת גנות בין אחרותיה עד שגלשן אורז וגניזה אחת זהו והייתם לי סגולה אורז חביב שכל ישראל הם אורז חביב ועומד להם עולם האורז הוא העו"ב הצפון וגנו. ואמר והייתם לי חסידותי כהנים וגוי קדוש, ר"ל שתמשלו בזולתכם וזהו ממלכת, וכדי שלא יאמרו כי לעתים ותשלו

ר' אליעזר אומר זה ברית שבת ור' עקיבא אומר זה ברית מילה וברית ע"י, רצו בזה שבאין ספק הוהירם בכתוב קודם על שישמרו הדבר שהוא החבור בין ישראל ובין הש"ת לשלם יבאו לידי פירוד ח"ו להקדש מעמו כי כל ברית הוא החבור, וסבר ר"ה כי הברית הנזכר כאן היא ברית שבת כי היא שכתוב אללו (שמות לא) שבת וינפש אשר מצוה זאת היא לנפש שיש לו מנוחה ביום השבת כידוע שהמנוחה היא לנפש ולכן נקראת המנוחה זו, ומסתבר לר"ה שבאשר ברית וחבור לנפש עם הש"י יוכרה החבור ההוא לכלל האדם בכללו שלא יפרד מאתו יתברך אף בשני חלקים האחרים הם הגוף והשכל כי הנפש מתחבר לשניהם, אם לגוף שהרי הוא עומד בגוף, אם לשכל שהנפש מקבל השכל, לכן בהתחבר והדבק עם הש"ת את הנפש יתחברו שלשן, לכן צריך לאחירה ביותר על שמירת ברית הנפש היא השבת שאמרנו ו"ל נפש יתירה נתנה לאדם בשבת ואז היא דביקה בו יתב' ובודאי יעמוד בדקדקו בכללו לסברת ר"ה. ור"ע סבר כי ואמר על ברית מילה ע"י אשר המילה היא בגוף האדם הרגיל ביותר לפנות עול ולילך אחר תאוותיו הם המביאים אותו אל כל החטאים לכן צריך ברייתו וחבורו שמירה ביותר שיתחבר עם הש"י, וכן ע"י לבדתי לכת אחרית מחשבתו המביאה אותו להרע בשכלו והרבורו לבקש תואנה וסרה על הש"ת צריך שמירה לברית וחבור ההוא ביותר ג"כ, ואלו שני דברים הם עיקר הברית לסברתו ולכן אמר ברית מילה הוא שמירת הגוף אשר זו המילה וברית ע"י שהוא בשכל ומחשבת ואין הקב"ה מצרף למעשה רק מחשבת ע"י. ולחלו שלשה החלקים יתחלקו כל חטאי האדם, יש הולך אחר היסוד שגנופו באכילה ושתייה וזנות וכל דבר פאווה, ויש שחוטא בנפשו בנקימה ונטירה ושנאה שלב והחמדה וכל הדברים שהם לנפש, ויש במחשבתו ע"י שהוא עיקר חטא מחשבה ויש גכיוואף בזה. וסבר ר"ה כאשר הנפש נקי מן החטאים השייכים אליו דהיינו ע"י שישמור ברית השבת שיש לאדם בו נפש יתירה עד שיש לה ברית וחבור עם הש"י או לא יבא לידי חטא גם בשני החלקים האחרים, כי לסברתו קרוב האדם בצורה לחטא בנקימה ונטירה וכואף מה שהם חטאי הנפש, ור"ע סבר אדרבה צריכים לשמור ברית מילה ביותר כי הגוף קרוב לחטא ביותר מפני שהוא אחר יצרו, וכן ברית ע"י שלא יתור מחשבתו לע"י ומינות שדברים אלו קלים וקרובים ביותר לחטא בכה, כי המחשבה היא דבר קל בעצמו, ואם ישמרו ברית המילה שיתברר הגוף אליו יתור וברית ע"י שלא יתור מחשבתו אחרים שיתברר שכלם אליו אזי לא יחטאו עוד. ויודיעם

דרוש על התורה

יחשלו אחרים בהם אחר כהנים שאין מי שימשול
על הכהן המושבעד אל השי"ת עד שא"ל לזולתו
לשעבד בו, וכל זה בשב"ל אשר שייך בו המלכות,
אבל וגוי קדוש ואחר על עולם הכה שכולו קדוש
וגדל. ואמר אלה הדברים אשר תדבר ר"ל
שבשון הזה ממש ידבר אליהם מבלי השתנות או
חוססת וגרשון כלל, שלא יעלה בדעתו להחסיר
ולעולם מהם מלת אם בחשבו כי מלת אם הוא
לשון תנאי אם שמעו תשמעו וגו' והייתם לי סגולה
ולא זולת זה ויאמרו הרי אם לא נשמע אנו
מרוחקים מאתו ויתברך וכמו שמייעד לנו יעוד
הטוב כאשר נשמע כן יהיה ההפך ח"ו בעברנו
על מצותיו ובסבב זאת וימנעו את עצמם מלקבל
התורה כי ידלנו ש"ל שברם בפספס, בפרט
כל זה אולי יעלה בדעתו של משה להחסיר מלת
אם, וכן באולי יבחר להפוך הלשון לומר תחלה
ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש ואח"כ
אם שמעו תשמעו כי יחשוב בדמיונו שבהקדמו
ואתם תהיו וגו' שהוא יעוד הטוב כבר יקבעו
בדעתם עד שלא ישימו לבם על הלווקת התנאי
שבשון אם שמעו תשמעו וגו' הנכמר אחרי כן
ועם כל זה יקבלו כאשר צויר כבר וקבעו בדעתם
לקבל מפני השכר הטוב ששמעו תחלה, לכן
אמר אלה הדברים וגו' כי כל זה אינו שוה לי,
כי אז היו מקבלים התורה כדי לקבל השכר הטוב
ויהיו א"ל בקבלתם כעבדים המשמשים את הרב
על מנת לקבל פרס. ועוד כי בדפוס הדברים
יקדם המעשה לתנאי ויהיה המעשה קדים ותנאי
בעל לכך אמר אלה הדברים בזויות אשר תדבר
וגו' בשלשן ובסבב הזה דוקא, ומעתה אף כשתאמר
לכם אח"כ והייתם לי סגולה וגו' יסוב על תנאי
הקודם שאם לא ישמעו יהיו מרוחקים ולא ידמו
עוד כמשמשים על מנת לקבל פרס ודעתם ודאי
עויד לקבל פרס אבל כאן לא קבלו התורה לקבל
פרס כי מי יודע שיהיה להם פרס דאפשר שיגיע
להם ההפך ח"ו אם לא ישמעו וישמרו המצות,
וכך אמרו במכילתא אלה הדברים של תפחות
ולא תוסף, אשר תדבר אל בני ישראל כסדר
הזה, וכונתם בנבואה למכוון אשר בזכרו, וכן
ולא תוסף הוא קל להבין בדרך זה כי בנקל היה
יכול להוסיף דבר על הדברים עד שיוציאם
ממשמעות אשר הם בו עתה, וזהו ג"כ שכתוב
ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה לקבל עלינו
יסורין בשמחה ובטוב לבב אם נעבור ח"ו, וכן
דרשו במכילתא על ויגד משה את דברי העם אל
ה' ר"ל לעזוב בן פרעה אומר וכו' עד אלא מתוך
שנאמר (שמות כד) ויבא משה ויספר לעם אמר
להם אם אתם מקבלים עליכם עונשים בשמחה
הרי אתם מקבלים שכר ואם לאו וכו' וקבלו
עליהם עונשים בשמחה, ע"כ. הרי כי קבלו

עונשין בשמחה ולכן כתוב כאן ויגד משה שהוא
נאמר על העונשים הקשים בנידון:
ראמר שוב ויהי בזיות הבקר וגו' מפני שהוירים
תחלה שלא יקשה עליהם קבלת התורה
והמצות וכן אח"כ באזיה צד שיקיימו ולא יבאו
לידי חטא, וכן אח"כ שבאולי יחטאו ויבאו
עונשים עליהם שיקבלו באכזה, כל עתה להחמיר
להועיל עוד מפני שעדיין צריך תיקון כי החכמה
שהאדם מקבלה היא נוחה לאכזה ואין לך דבר
שהוא חמור לאכזה כדברי תורה וכמו שיבא, ובאין
ספק כי צריך לכל בנין לעשות לו יסוד מוסד
קודם כל ולולא זאת כל פעל הבנין הוא בעל
לגמרי ויפול בכללו, ואשר הוא היסוד עווקר
לתורה הוא יראת חטא, ודבר זה גילה שלמה
בחכמתו בפסוק שהתחלנו בו מה יתרון לאדם
בכל עמלו שיעמול תחת השמש, ר"ל שכל הדברים
הם דברי הכל ואין בהם ממש ומה הם נחשבים
זולת התורה שהיה על השמש, ואף גם זאת
בהיותה בלא יראת חטא כל מעלתה ותשבותה
לא נחשב למאומה, כי יראת חטא הוא כל תכלית
החכמה שנא' (תהלים קיא) ראשית חכמה יראת
ה' שצריך להיות יראת ה' קודם לה וראשיתה
כדי שיהיה לתכלית לה. וכן אמרו בברכות (דף
י"א) תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים וכו'
שנאמר ראשית חכמה יראת ה' שרצו לומר כי
יראת השם היא תכלית החכמה כי כל תכלית
נקרא ראשית מפני שתכלית המעשה הוא ראשית
המעשה, ולכך חתם שהמע"ה ספרו בזה (קהלת
י"ב) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת
מצותיו שמור כי זה כל האדם, לומר כי תכלית
וסוף הכל הוא יראת שמים, כי אם אין יראת
השם החכמה למה היא לו כי הכל עשה האלהים
שייראו מלפניו, ואם החכמה בלא יראת חטא לא
זו שאיננה לו לתכלית אלא אף היא בעצמה לא
תעמוד לו ואין לה קיום כי כל דבר שיש לו תכלית
יש לו קיום ואשר אין לו תכלית אין לו קיום כי
הוא דבר בעל בעצמו כאשר אין לו תכלית, וכמו
שאמרו על שחכמתו קודמת ליוראת חטאו אין
חכמתו מתקיימת, כל זה מפני כי חכמה זאת
אין לה תכלית וכל שאין לו תכלית הוא מתעלם
ואין לו קיום כלל, ולכך חתם דוקא שלמה ספרו
בזה שכתב סוף דבר הכל נשמע דוקא בזיוותם
וסוף הספר כי קיום הדבר הוא חיותם שלו שכל
חיותם נעשה בעבור הקיום והרי יראת אלהים
היא הנותנת קיום אל החכמה כמו שאמרנו לכן
היא החיותם עד שחתם בזה ספרו החכמה
אשר חזר צעת החכמה בישיבותה אשר בישיבות
חכמה, ואמרו וקני ת"ח כל זמן שמוקנין מוסרין
חכמה, (ובשבת דף ל') סוף דבר הכל נשמע וגו'
כי זה כל האדם מאז כי זה כל האדם שכל
העולם

העולם לא נברא אלא בשביל זה, הוא הדבר אשר דברנו כי יראת השם היא תכלית הכל וזולתה אין כלום כי אז חסר התכלית וכל דבר לתכלית נברא לכך כל העולם בלא נברא אלא בשביל זה: ואיתא בהם אמר רש"י לקום מאי דכתיב וישעיה (ג) והיו אמונת עמך חוסן ישועות חכמה ודעת וגוי אמונת זה סדר זרעים וכו', וראוי לברר גם דברי הירושלמי שכתב וז"ל שמאמין בחיי עולם חורע, ר"ל כי בזריעה יורה האדם שהוא ביד ה' שזולת שהיה הוא ית' מצינו הוריעה היה העולם בלא ח"ו והוא הנרמז בלשון חו העולמים שהוא יתברך מחיה העולם ושהעולם בידו וראוי זה להקראות אמונת, עתה זה סדר מועד, חוסן זה סדר נשים, ישועות זה סדר נויקין, חכמה זה סדר קדשים, ודעת זה סדר טהרות, ואפילו הכי יראת ה' היא אוצרו. ביאור הדבר כי חלקו חכמים שית סדרי משנה לאלו החלקים מפני כי העולם הזה הוא שני חלקים בעצמו הם שמים וארץ ואחר כך נמצא בו האדם והוא מן העליונים ותחתונים ונחלק גם הוא לשני מינים זכר ונקבה ואח"כ הוא השכל אשר הוא למעלה מעולם הגשמי הנחלק ג"כ לשנים כאשר יתבאר, כנגד זה סדרו של נכון שית סדרי משנה כנגד כל איכויות הנהגותיהם. ואמר והיה אמונת זה סדר זרעים, ידוע שייכות הוריעה לארץ שהיא החלק היותר תחתון. ואח"כ עתה זה סדר מועד הלא המועדים הם לשמש וירח ככתוב (בראשית א) והיו לאורות ולמועדים והם הם סדר מערכת השמים, הנה אלו שני הסדרים הם דברי ארץ ושמים ממש. אח"כ חוסן ישועות כנגד האדם, חוסן זה סדר נשים כי על ידי האשה יש לאדם החוסן ועיקר מה שנבראת עליו הוא זה שממנה יעמיד האדם יורש והוא עיקר מציאותו ומי שאין לו בנים נחשב כמת ובבבלי נמצא. וישועות זה סדר נויקין השייכים ביותר לאנשים מפני שהאיש הוא בעל משא ומתן, ובב"ק (דף טו) צריך קרא מיוחד לרבות שהיה בכלל הנזק מקרא דואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כב) מעטמא דאמר אי אשתעין קמיתא וכו' אבל דינין איתא איש דבר משא ומתן אין אבל אשה לא וכו', הרי כי עיקר נויקין מיוחס בעצם וראשונה אל הזכר שיש לו נכסים והוא בעל משא ומתן, הנה סדרו דברים השייכים לאיש ואשה שהם ג"כ בארץ ושמים כי הנקבה היא הארץ וקרקע העולם והזכר כמו השמים המריקים הכרבה לארץ והוא מבורר. ואח"כ חכמה ודעת כי כמו שחלקו שמים וארץ וכן הנקבה והזכר כן נחלק השכל לשני חלקים אשר רבה יותר האחד על השני כי יש בעל שכל מופלג בתבונה על כל זולתו, והאחד הוא דמיון הנקבה,

והשני שכל אלהי שהוא נקרא שכל נבדל לגמרי והוא בערך האיש אל האשה. וזו שאמר חכמה זה סדר קדשים ודעת זה סדר טהרות, כי סדר קדשים נקרא חכמה כמו שאמרנו בבי"מ (דף קט) כי מטית לשחיטת קדשים חת ואקשי, וידוע פירש"י שם שנראה כי התסכתא שהיא היא עמקות החכמה בפרט, וראוי לה חזוד ופלפול החכמה. יתר על כן סדר טהרות שהוא הנקרא שכל נבדל, כדאיתא בחגיגה עקיבא מה לך אצל הגדה כלך למדברותיך אצל נגעים ואכלות, שמורה שאין חכמה יותר דקה ועמוקה מנגעים ואכלות. הנה אלו שני הסדרים האחד הוא יותר מחזירו עד שגם הם דמיון איש ואשה שהאיש נוטה יותר אל השכל כידוע מגדר הנשים וערכם שהם חסירות הדעת, והתחיל הכתוב בדבר החמה שבהם ביותר היא הארץ וזכרם בהדרגה חלמה למעלה כסדר עד שגייס בחכמה העליונה על כל. וזה סדר של שית סדרי משנה ולפיכך אמר אחריו יראת ה' היא אוצרו, לומר כי אף כל החכמות אין קיום להם ואין בהם ממש כאשר חסרים התכלית שהוא יראת ה' הנותנת קיום אל הכל כאוצר הזה שהוא מקוים, וזו שאמר שם משל לאדם שאמר שלוחו העלה לי חטין לעלייה הלך וטעם לו אמר לו עירבת בן קב חומטין אל"ל ללא אמר לו מוטב אם לא העלית כי הדבר שהוא בלא תכלית אין לו קיום והוא הכל וריק אין בו ממש, ועל זה אמר גם הכתוב (משלי לא) שקר הקו והכל היופי אשה יראת ה' היא תהלה. ר"ל כי שלשה מעלות הם, האחד הוא הנובד דרך ארץ והנהגות נאה עם הבריות ע"ש שהוא נושא חן בעיני כל, הב' היא החכמה שהוא היופי שנקראת אור כי השכל והתורה נקראים אור וכתוב (קהלת ח) חכמת אדם תאיר פניו הנה גם זה הכל. ואמר על הנהגת דרך ארץ שאין עמו יראת שמים לשון שקר, כי עקר התורה הוא שיהיה נושא חן בעיני הוולת וכשיחסר יראת שמים הרי החן הזה שקר (שמואל א יו) כי האדם יראה לעינים וכו' יראה ללבב ואינו חנוני בלחם סדרי אינו נושא חן בעיני השם. אמנם בחכמה אשר בלחם סוף סוף הוא חכם רק שהינה מתקיימת והיא כלל אמר הזה לשון הכל שכתב אין לו יראת השם חסר תכליתו וכל הוסר תכלית הוא הכל בשאין לו קיום כאשר אמרנו. שוב אמר על מעלה הב' אשה יראת ה' וגו', ר"ל אבל אשה שהוא הת"ח הנקרא אשה וכן התורה בכל מקום נקראת אשה כשיש בו יראת ה' היא תהלה, שאלו הב' דברים הם תלויים זה בזה דרך ארץ, חכמה, ויראת שמים, כי אם אין דרך ארץ אין חכמה ואם אין חכמה אין יראת, לכך אמר כי השנים מהם דמיון הן שהוא דרך ארץ הוא שקר

דרוש על התורה

עליונים ותחתונים אחד :

ובמדרש נמשך עלה אל האלהים משל לחך
שמישה את בתי קבע קרטיסין (פירוש
נימוכי מלוכה) בני רומי לא יחתן לטוריא ובני
טוריא לא יקכון לרומי כיון שהשיא את בתי התי,
כך עד שלא נתנה תורה השמים שמים לה' והארץ
נתן לבני אדם משנתנה תורה ומשה עלה אל
האלהים ויורד ה' על הר סיני , ע"כ . ראה לומר
שהתורה היא הגורמת חבור בין עליונים ותחתונים
באשר את מן העליונים וקבלה התחתונים שהוא
החבור שיש לעליונים ותחתונים כאילו הם אחד
לגמרי ולכן אמרו כי קודם שנתן הש"י התורה
לישראל היו השמים שמים לה' וגו' והיה הבדל
ורחוק מופלג ביניהם אמנם משעת מתן תורה
נתחדשו והיה העולם אחד . ובסנהדרין (דף טז)
אמר ר' אלכסנדר כל העוסק בתורה לשמה משיב
שלוש דפמליה על מעלה ובפמליה על מטה שנאמר
(ישעיה כז) אז יחזק בתצויו יעשה שלום לי שלום
יעשה לי , ר' לוי אמר כאילו בנה פלטרין שלמעלה
ושלמטה שנאמר (שם נא) ואשים דברי בפיך וגו'
לנטוע שמים וליבוד ארץ , ר' יוחנן אמר אף מגין
על כל העולם כולו שנאמר (שם) ובצל ידי כסיתך .
רצה בזה כי העליונים ותחתונים מחולקים
ומרוחקים מרחק רב באשר אלו הם עליונים ואלו
תחתונים ואין להם שוקף ויחס זה לזה , אמנם
הדבר המחדש ומאחד אותם היא התורה אשר היא
שכלית שהיא מהעליונים ועומדת בתחתונים לפיכך
היא עושה שלום בין פמליה של מעלה ופמליה
של מטה ומחדשת כי השלום הוא החבור הפשוט
עד שאינם מחולקים עוד . הוסיף עליו ר' לוי
לומר כי בזה הוא באלו בנה פלטרין שלמעלה
ושלמטה , ר"ל שחבור זהו הם קיימים כי אין
לאחד מהם קיום זולת השני שמצד הקיום ראוי
להיותם עולם אחד כי אין קיום לחצי דבר , ולפיכך
אמרו במדרש שנתוספה היא הש"י בפסוק (בראשית
א) ויהי ערב ויהי בקר יום השני , לומר כי
שמים וארץ היו תלויים ועומדים עד ששי בסיון
אם יקבלו ישראל את התורה מוטב ואם לאו יחזור
העולם לתוהו ובהו . כל זה מפני כי על ידי
התורה יש חבור לעליונים ותחתונים ואם יקבלו
התחתונים התורה אז הוא החבור הזה ואז יש להם
הקיום מצד התחדש יחד ואם לאו יחזור הכל
לתוהו ובהו שאי אפשר להתקיים בהפדרם והתרחקם
בריוחם והבדל מחולק , וא"כ מצד שהתורה מחברת
היא מקיימת אותם עד שהעוסק בה לשמה יומה
ממש כאילו בנה וכו' כי בודאי הקיום הוא הוא
הבנין . הוסיף עוד ר' יוחנן לומר כי הוא מגין
על כל העולם כולו מצד החבור הזה כי כאשר
עוסק בתורה לשמה אז יתחדשו התחתונים אף עם
הש"י בעצמו וכבודו עד שיכיו תחת צלו של הקב"ה.

מה

שקר , והיופי שהוא הכנסה אין בו ממש נראה הכל ,
דק ביראת ה' יחולל חכם . ולכן גם כאן קודם
שנא' הש"י לתת התורה על הר סיני בזה בולות
ונרקים וענן כבד כדי שיקבו ויראת שמים בזהיה
התורה קיום אללם מה שאי אפשר זולת זה ,
לכן נגלה עליהם בקולות ונרקים . (שמות ו)
בעבור תהיה יראתו על פניהם לבלתי יטמאו
בכתוב בפירוש בסוף הפסוק הזה . ומה שהיה ג'
דברים ירמון שראוי לאללם שירא מהש"י ולא
יטמא באשר יש בה בידו להפטר מהטומאים אלו
יתבאר , והנה לפעמים נפרע משונאיו על ידי
שמייראם ומזהילים בלדד ביראה ופחד המעברת
את הגוף בלי עונש פעלוי כלל וכדכתיב (דברים
כה) ונתן לך ה' שם לב רגז וגו' ופחדת וגו'
מפחד לבדך אשר תפחד , נראה דמיון קול רעש
המרעים ומפחד , ומקרא מלא כתוב (דברים כח)
והעמית חורך בלדד וגו' (ומקרא בו) וירף אותם
קול עלה גזר , וידוע ומפורסם בכלת הקול .
ולפעמים נפרע בפעל העונש ופועננות ממש
(איכה א) ממרום שלט אש בעצמותי וגו' והוא
בדמיון הכרך שהוא של אש הפועל ותוכן להשחית
ולשרוף , אמנם מ"מ אין זה עונש כללי וגמור
לעקור את הכל ולהאבדנים מן הארץ . אבל
לפעמים הש"י מחריבם ושופטם לגמרי והוא בדמיון
זמן כבד , כי בענן בו המים השופטים את הכל
עד שלא נשאר שריד ופליט כאשר אירע בדור
הנחשול פרעה וסיכרם וכיוצא , ולכן אמרו ז"ל כי
הש"י נפרע מן הרשעים במים , וכמו שאמר
פיוטם הרשע אין כמו אלל במים כמו שאמר שם
בגיוסין (דף נו) . והאמת הוא כי הוא יתבאר נפרע
מן הרשעים במים כי המים שופטים ומחריבים
הכל וכמו שנאמרו בלבוש אלל אף הוא ראה
בגלות אחת שטפה וכו' . ואמר וקול שופר חזק
מאוד ר"ל שמה תאמרו א"כ יותר טוב שלא לקבל
את התורה (קהלת ז) : כי אדם אין צדיק בארץ
אשר יעשה טוב ולא יחטא ויבאו עליו עונשים
גוראים האלו , על זה אמר וקול השופר הולך וחזק
כלומר יעשה תשובה ואז אף אם חטא לא יבאו
עליו העונשים והפועננות שזהו כל ענין קול
השופר להתעוררות התשובה דכתיב (עמוס ג) אם
יתקע שופר בעיר וגו' כידוע ענין המדרש בזה ,
זהו הפירוש הנראה בכתובים האלה . ועוד רמז
בג' הדברים האלו דהיינו קולות ונרקים וענן כבד ,
לומר כי על ידי שנתן תורה לישראל נעשו עליונים
ותחתונים אחד עד שהיו העליונים יורדים למטה
ותחתונים עלו למעלה לא פאשר היה . בשבב
אשר נאמר עליו (תהלים קטו) השמים שמים לה'
והארץ נתן לבני אדם , כי מאז נתחדשו כאחד
והוא כאשר אמרו שנשכנס אל הש"י וקרבו אליו
אז ירד גם הוא למטה ונתקרב אליהם עד שנעשו

מה שאין כן זולת התורה כי העולם כזה הוא גשמי ומחומרי ואין לו צירוף וחבור כלל אל הש"י שהוא גבול לגמרי, אבל ע"י התורה השכלית שנתחננוס נל לבס תבור אליו ויבדק וא"כ מגין הוא זה על כל העולם כולו כאשר תחברו ומבנינו תחת עליו של הקב"ה שאנו בקהלתו יש לו ההגנה והגנה בדרכיו (שעיה ב). וכלל ידי כסופתך. על זה באו בתמן תורה הג' דברים, כי הקול הוא הרוח האין ספק שאין קול בלא רוח, וברק הוא האש, וענן הוא המים, הרי שלשה מהסודות אשר שלשן נחשבים למעלה כי הם עליונים באמת ובאשר ירד הש"י ליתן תורה בבר סיני נתחברו אליו. ויסודות מלמעלה אל המטה הוא הארץ היסוד הרביעי והוא בכלל נחשבת מן החתונות והאדם אשר עליה אשר אליו נתנה תורה נברא מחלק המטה מן האדמה, ונתחברו אל"כ בזה בדי יסודות, וקול השופר הולך וחזק מאוד, הוא כי עמם קול השופר הוא לקבץ ולהסוף אליו ויבדק ברוחו וכדכסבי (שעיה כו) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וכלו האובדים וגו', והרי כאשר ירד למטה הרי היה מקבץ אליו החתונות שחברו והוא מין האדם שהיו למטה ומרוחקים ממנו עד שהעלה אותם בזה מעלה מעלה בקירוב וקירוב אליו ויבדק היותם קרוב והיו עליונים ותחתונים אחד. לכן באו קולות וזרקים וענן כבד שהם ג' יסודות עליונים רוח אש ומים מלמעלה למטה, והאדם אשר בארץ היסוד הרביעי עלה למעלה ע"י השופר המקבץ אליו ויבדק עד שחבר האהל והיה אחד. וזהו שאמרנו שופר אילו של יצחק היה, וזוהי התורה הקרובה והקירוב מוחלט, כי יצחק היה מקרב עצמו אל הש"י לגמרי לפיכך היה השופר בזה שופר אילו של יצחק שיש לתחתונים לקרב עצמם אליו ויבדק בזכות יצחק שקירב עצמו לגמרי, והעקידה של יצחק שהיה מקרב עצמו כל כך היא היא היתה הגורמת גם השופר הזה וסבתו שקרב החתונות אל הש"י. וזהו פרה קושיית הרמב"ן ז"ל שהקשה הרי שופר אילו של יצחק נשרף, כי אין ר"ל שהוא השופר ההוא עצמו רק שופר אילו של יצחק הוא הסבה אל השופר והקבץ הזה :

ורב"ה שני העומים כאחד טובים אשר פירשנו בקולות וזרקים וענן כבד וקול השופר הולך מאז שיהיה פירשם הכתוב עצמנו בזכר הפרשה, בזה שאמר כי לנעבור נמות אפסם בזה האלהים ונעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו. שר"ל כי לכן היו קולות וזרקים וענן כדי שיהיה יראת היראה קודמת כאשר אמרנו, ועוד שגם בשמיל זה היו באשר היה הש"י בא למטה לרומם את ישראל ולהעלותם למעלה שזה לנעבור נמות מלשן הרמה כמו שפי' בו רש"י ז"ל, ואמר לבס

מה שנשכיל זה בא ונרד קולות וזרקים וענן למטה ואחכס הרים והעלה בבר למעלה עד שזרז לבס חבור הגמור עם העליונים, וכל ענין אלו שני דברים דיינו האחד לנעבור נמות אפסם שר"ל ההרמה והקירוב, והשני ונעבור תהיה יראתו וגו' היו כדי להקנותם האהבה והיראה בעבודתו ית', כי האהבה היא היא החבור והקשר בין השנים ובאן שבה הש"י אליהם מן השמים וגם העלה אותם אליו מעלה מעלה כאמור לנעבור נמות שזהו להרים היה זה ג"כ החבור הגמור והאהבה האמתית, כי שנים שיהיה לבס חבור ביחד צריך שיתחבר כל אחד בשכנגדו, שאם יתחבר האחד לזולתו וזולתו אינו מתחבר אליו גם הוא לא נקרא זה קשר וחבור של אהבה רק כשיתחברו כל בזה וזה בזה, לכן בזה שהיה הש"י בא אל ישראל היה לו חבור אליהם, ובאשר הם היו באים ומתקרבים אליו על ידי העלאתו בזה היו מתחברים יחד לגמרי עד שהיה כאן קשר וחבור של אהבה, לכן כתוב לנעבור נמות אפסם שעל ידי כן היה אהבה גמורה, ואח"כ ונעבור תהיה יראתו על פניכם הוא כאשר תשמעו הקולות וזרקים שלו שבה תהיו יראים מפניו הרי היראה, כי נתינת התורה לישראל לא יתכן בזה אהבה או ביראה לבד כי אם בשתיים, וכמו שאמרנו בספרי חלוק יש בין אהבה ובין יראה, כי מזה היראה כאשר יעריח עליו ביותר מניח אותו והולך לו, אבל מאהבה אף שמעריח עליו ביותר עושה מאהבה, לכן הוכרחו כאן האהבה שאלה אם יקשה על האדם עול תורה ומצוות עשה על כל פנים מאהבה, והכרח היראה שגם אין יראה אין החכמה מתקיימת כאמרום על שחכמתו קודמת ליראת חטאו וכו', ואם אין יראה אין חכמה, ולכן צריך האהבה והיראה שגייעת שניהם הוא יסוד מוסד חזק ומומת ברזל אל בנין התורה עד שלא יסול בכללו :

דרוש על התורה

והספיק והאבוד אלל האדם אשר מפני כך צריך ליראה לירא מלפניו כחומר, וענן כאשר לענין קניית התורה נתשל גוף האדם לענין כבוד שאינו מהיר ונריר לעסוק בה שזכו הענין השני הפך הצדק, שהכרך על שמוצין לאבדן, והענין הכבד שקשה לקנותו מזה הגוף העצל וכבד לכך. ועל זה אמר שזו וקול שופר חזק מאד כי קול השופר הוא לקרב ולחבר האדם אל ה"י בזהבה כמו שאמרנו וגובר על כבדות הענין הזה וזכו יקנו התורה מאהבה ומיראה. והנה שבע קולות נזכרים בפרשה ובהם נתנה התורה לפי שה"י השפיע התורה לישראל ברצונו כנגד זה היו שבעה קולות שכל דבר שהוא ברצונו הוא שבעה, והוא מנואר שמספר שבעה הוא ברצונו בכל מקום לכך הזכיר בפרשה זאת שבעה קולות. ומה שכתוב בתחלה ויהי קול וקל השופר חסר וא"ו ואח"כ כתיב וכל העם רואים את הקולות ואת קול השופר מלאים ובפרשת ואתחנן כתיב קול גדול שמע קול אחד, יורה שהם כי באתם לה"י נתנה לישראל ברצונו ביותר, עם כל זה הוא מתמעטות אחר כך בדורותיהם עד שלא נשאר רק קול אחד מכל אשר היו ו' קולות בתחלה שהוא ברצונו הגדול, והנה כאן לא כתיב ולא יסף ובפרשת ואתחנן כתיב קול שמעו קול אחד וכתיב אצלו ולא יסף שפירושו שאותו קול לא פסק כמו שפירש"י ז"ל מתוך הספרי כל אלה נגד איכות בחינת התמעטות התורה כאשר נבאר :

ובעירובין (דף נג') א"ר יוחנן לכן של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים כפתחו של היכל ואין כמלא נקב מחט סדקית, ראשונים רבי עקיבא אחרונים ר' אליעזר בן שמעון איבא דאמרי ראשונים ר' אליעזר בן שמעון אחרונים ר' אבשיא ברבי ואין כמלא נקב מחט סדקית. ביאור ענין זה כי ששה חלוקי בני אדם הם לתורה, החלוקה הא' שיש בני אדם שלמים שיתעוררו ויגברו שכלם עד שגובר על הגוף עד שאפי' הגוף נחשב פתוח ומוכן אל התורה לגמרי וכמעט שאף הגוף אינו מונע קבלת התורה כלל, החלוקה השנייה שיש אינם מוגברים השכל על הגוף אבל יש להם שכל הראוי לאדם שמצד שכלם אין כאן חסרון והוא פתוח לקבל כפי הראוי, החלוקה השלישית הם הגסים וגופניים ביותר שגזבריהם הגוף על השכל עד שאף שכלם אינו מוכן לקבל כראוי ונחשב כמעט סתום. וכנגד אלו ה' כתות אשר שללן של ראשונים היה כפתחו של אולם, הוא שהיה רחב עשרים אמה שיעור כפול במה שראוי לפתח כי כל פתח אין ראוי לה רוחצ' יותר מעשרה אמות כדקיימא לן לענין מבוי שהרחב מעשר אמות ימנע, וכן לענין פרצותיהם וכלאי הכנס וכל כיוצא הוא דמיון הכת הזאת שיש לה כפלים לתוספה לא

ו' שכלם פתחו אל קבלת החכמה אלא אף הגוף בהתעוררותו ותגבורת השכל עליו וזו לכן של ראשונים כפתחו של אולם שהיה השכל באין ספק גובר בהם אף על הגוף ופתחו לתורה עד שהיו מוכנים לתורה כשיעור כפול כפתח האולם הזה שהיה רחב שיעור שני פתחים. אבל לכן של אחרונים כבר נתמעט בהמשך הזמן עד כדרי פתחו של היכל שהיה רחב עשר אמות כשיעור הראוי לכל פתח ולא יותר ככה לכן התמעט ועמד על שיעור הראוי לשכל בלי שום יתרון, ועדיין שכלם היה פתוח לתורה כפי הראוי לאדם מזה שכלו ומזה שהוא צל שכל בלי פתח יותר כלל. אבל אין שהלכדות נתמעטו לגמרי עד שהגוף גובר על השכל וסותמו גם הוא ולא נשאר פתוח כי אם שיעור ההכרח אשר אי אפשר זולתו להחשב בכלל אדם ושולתו היה נמשל בבהמות נדמו. והיו שאמר כמלא נקב מחט סדקית שהוא הנקב הפתוח ביותר, שכתבם אי אפשר להיות קטן יותר, וזו ואין וכו', ומה שאמר סדקית ולא הספיק לו לומר כמלא נקב מחט ירמחו כי המחט הזה עשוי לחבר בו הסדקים והקרעים שבגד, ובדמיון הזה ממש אין ר"ל שאין לבנו פתוח לקבל חכמה כי אם כתפוחית המחט הזה דהיינו כשנגלה ומפורסם מה מהקושי והקדשים אלו משכילים מעט לחברם ולתתן, אבל שיכילו השכלה מה מעצמם או אינו רק אם ימצא מה שמכריחו לתת ולתת. הנה נגד כל זה באו הרמזים בפרשה זאת, כי ידוע שכל הראשונים ואחרונים דור דור ודורשו כלם כאחד היו במעמד הר סיני בקבלת התורה, לכן לאותן שכלם גובר אף על הגוף לפתוח לקבלת התורה כתיב ויהי קול וגו' וקל השופר הכל חסר, מפני שידבר נגד לכן של ראשונים שהיו בן בלב פתוח לגמרי ולא היה צריך לקבלתם להשמיים קולות מלאים לעוררם ולהשפיע להם בחזק ובהם כי יספיק להם הערה קטנה והשמעת קול קל ורק, וידוע כי קול חסר יורה על קלות ודקות הקול כדרשם ו"ל אלל הקול קול יעקב, וזו נגד לכן של ראשונים שאינם צריכים קול חזק, ואף רצוי הקבלה היתה להם, שלכן כתובים שבעה קולות בענין, ואל האחרונים כתיב וכל העם רואים את הקולות מלא צורך לכן שלא היה פתוח כל כך היה צריך להשמיים קול כראוי מבלי פתח כלל, ומ"מ גם להם היתה התורה ברצונו ולפיכך גם בזה כתיב קולות לשון רבים. אבל קול גדול ולא יסף הוא כנגד ואין כמלא נקב מחט סדקית שכלם לא לב פתוח כלל רק כמלא נקב מחט סדקית שהגוף גובר אף על השכל ומונעו מלהפתח לכן כתיב קול מלא, וכתיב גדול שצריך להגדיל הקול בכה יותר מהראוי, וכתיב בלשון יחיד שגם ברצונו התורה נתמעט אצלו ואין להם כי אם מעט, וזו ולא יסף

צ"ע עומק המושג, כי כוונת הפרנסה המוטלת על האדם לפרנס אתו ואף צמיו, ד' אורך הצלחת וקושי שצמיתו ימנע מלעסוק בתורה, ה' הם רוב ההצעות וההחלטות הצריכים לכך שעד שימודע עליהם לא יגיע אל החכמה עצמה, וזה חורף דבריו. ובאמת הסבה החמישית שזכר לא תפול בחכמת התורה שאמרו בה שלא ילמדנה האדם מעצמו כי אם בקבלה עד שמתוך כך לא יעריך אל ההצעות והקדמות, אלא שאותה זכר הרב ז"ל על חכמה זולתה שחשיג האדם מעצמו אותה צריכה לכל ההקדמות הראויות לה, אבל בתורה לא יפלו כי אם ד' סבות המעכבות. הנה על פי דבריו יש לפרש שהמאמר הנזכר יבא למכוונם ולרמוז, כי נגד אורך וקושי הגלות אחר עתידה וכו', ר"ל שמתוך שיבה התמיד הגלות כל כך מופלג לעתיד תשתכח תורה מישראל. ואל קוצר המשיג כוון בזכרו השאלה על האשה שהיא קצרת ההשגה ביותר ומסירת הדעת, ור"ל כי בערך השגת התורה האלהית ידמה האדם בהשגתו להשגת האשה. ובמה שפרט שאלת התרומה רמז לתנועת עומק המושג כי התרומה היא משער החמשים אשר השגת האדם נמנעת בו לגמרי ולא מתמר לאדם כלל, ולכן היא באה אחר מן החמשים, וגם חטה אחת פוטרת הכרי לפי מעוט ההשגה בזה. וכנגד מניעת כבוד הפרנסה אחר כבוד שהוא שם הונח על לחם שהוא פרנסת האדם אשר צריך לחזור אחר מונוטתיו ועל פת לחם יפסע גבר למעט בעסק התורה שלכך נמנעת ידיעתו בזה, וסבר התנא קמא שאף שה"י משפיע תורה מידי יום יום כמו שאמרנו מקול גדול ולא יסף מכל מקום מצד המקבלים יגרמו לו הסבות שתשתכח תורה מן מצד רש"י, סבר הן מצד הש"י המשפיע תמיד הן מצד ישראל המקבלים אי אפשר שתשתכח, אם מצד הנותן כדאמרן, אם מצד המקבלים כשהתורה היא צורתם וכמו שלא יהיו בני ישראל בטלים בעצמם כך הדבר שהוא להם לצור לא יאבדל בהכרח. והמופת המהולל כי התורה היא צורת בני ישראל, הוא כי בני ישראל מספרו תר"ג שהוא מכון מספר המצות שבתורה וולת עשרת הדברים המתייחסים אל הש"י שהוא ההכל, מפני שהם כללים כוללים אשר כל המצות נכללים בהם כפי"ש ז"ל, אבל מצות הפרעיות הם כמספר בני ישראל שהם ג"כ פרעיים באישיהם, ועוד כי התורה היא הצורה בין הש"י ובין ישראל וכל ברית הוא מחבר השמים אשר הוא ציניקם עד שבהכרח קצתו יקרב אל האחד ביותר וקצתו אל השני ככל העומד בתוך בין שני דברים להבדלם שצדו האחד קרוב לזה וצדו האחר לזה, וכנה עשרת הדברות הם המקצת הקרוב אליו ית' ביותר לפימיתותם וספריהם היותר סודיים ונעלמים בחכמה

יסף שזה לא יפסוק עוד יותר כי הש"י משפיע לנו לתורה תמיד בכל יום כמו שיוסד בזכרת התורה נותן התורה בלשון ביוני ובתחלה אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו וכו' בלשון עבר אלא שתחלת הנוסחה תדבר על מה שנתן לעבד על הר סיני, והתחילה תדבר בהווה על שכל יום ויום נותנה ומשפיע לשלם תשתכח לגמרי, וכן צביל זה אנו אומרים והאר עינינו בתורתך וכו' וכל כיוצא בדרך בקשה עוד על השפעת ההווה, גם לזאת הסבה תקנו זכרת אחת חוץ לאדם דעת בלשון הווה מה שאין בו כלל הזכרות אלהיות שכלם בלשון בקשה ותחלה השיבו רפאלו וכן כלם מפני כי השם ית' משפיע הדעת והתורה בכל יום כח"ש כאן קול גדול ולא יסף שהקול הזה נצחי אי אפשר שיפסק בדורות אחרונים אף כי ראוי היה שיפסק ח"ו קול התורה בשנתרחקו ישראל אז מהש"י בגלותם לכך אמר ולא יסף, אבל מ"מ צריך קול גדול שכשיעמוד האדם בקרוב לאשר יראה להשמיטו קולו אינו צריך להבדיל קולו יותר משיעור הראוי והמורגל לשימשהו שומעיו אבל בהתרחקו ממנו צריך להבדילו ולעזוק כדאי שימשהו :

ובשבות (דף קלח): ת"ר כשנכנסו רבותינו לחרם שזיבנה אחרו עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר (עמוס ה) הנה ימים באים נאם ה' והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה', וכתוב וגעו מים עד ים ומשפון ועד מורח יושעטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו, דבר ה' זו הלכה דבר ה' זה הקץ דבר ה' זו נבואה, ומהו יושעטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו עתידה אשה שתטול כבר לחם של תרומה ותחזור עד בתי כנסיות ובתי מדרשות לידע אם טמאה היא אם טהורה היא ואין מבין אם טמאה ואם טהורה היא הא בדיא בתיב (ויקרא יא) מכל האוכל אשר יאכל אלא לידע אם ראשונה היא אם שניה היא ואין מבין, הא נמי מתניתין היא וכו', תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר ח"ו שתשתכח תורה מישראל שאלה (דברים) כי לא תשכח ממי זרעו אלא מה אני מקיים לבקש את דבר ה' ולא ימצאו שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד, ע"כ. הנה יש להקשות מה שאמר עתידה אשה שתטול וכו' וכי יוחסו השאלות לאשה דוקא, ואם תיחס אליה שאלה זאת צביל שדרכה לעסוק בפת יותר היה לו לומר אעפ"כ בלשון כולל עתיד שיטלו וכו' ויחזרו וכו' יהיה מי שהוא, ועוד קשה שזכר שאלה זו ביחוד ולא זולתה מהשאלות, ועוד חז"ל גריעותא שלא ימצא הלכה וכו' במקום אחד, מאי שנא במקום אחד או בהרבה מקומות. אבל יש לך לדעת כי הרמזים ז"ל מנה בספרו הסבות המונעות החכמה ובה חמשה, א' קוצר המשיג,

דרוש על התורה

אליהו שצריך המקבל להיות מוכן לגמור כאמור:
 ובפרק היטן (באנף דף כט) חנו רבנן בשביל
 ד' דברים חמה לוקה על אב ז"ל שמת
 ולא נספד כהלכה, ועל בערה מאורסה שנעקה
 בעיר ואין מושיע לה, ועל משכב זכור, ועל שני
 אחים שנשפך דמם באחד, ופסביל ד' דברים מאורות
 לוקין על כותבי פלסתר, ועל מעידי עדות שקר,
 ועל מגדלי צהמה דקה בארץ ישראל, ועל קולגני
 חילנות עובות, ע"כ. ובצינור המאמר הזה
 נחשבו עובדים כי איך יאמר שעל אלו דברים
 חמה או מאורות לוקין והלא בחושבנא חליא
 מלקא כי לקותם מחשבו מכלך חמה ולבנה, ועד
 מה ענין אלו החטאים לה, ועל כל פנים אין
 המאמר כפשוטו וצריך ביאור. והפירוט הקרוב
 ביותר חמה שראיתי בו הוא זה, כי מה שאמר
 החמה לוקה ירצו צוה התורה הנקראת אור (משלי
 ו) כי נר חמה וקורא אור, ובאמרו מאורות לוקין
 הם החכמים בעלי גוף המקבלים חומר והאור
 מהתורה כאשר יקבלו המאורות מן החמה, והנה
 על ידי ד' דברים הראשונים תורת החכמים לוקה
 ומתמעטת, ואמר על אב ז"ל שמת ולא נספד
 כהלכה, הוא מה שאמרנו כי התורה נלקה עד
 שאין תורה כאשר אין בני הדור אוהבים אותה
 שאין אין כאן מקבל מוכן לה, כי באהבת האדם
 אותה ומפני זה הוא מוכן לקבלה ולא זולת זה.
 וגדר האהבה הוא על ידי ג' דברים אשר זכרם
 הכתוב (דברים ו) ואהבת את' ה' אלהיך בכל לבבך
 ובכל נפשך ובכל מאודך שצריך שיהיה אוהב את
 השם בלבו הוא המחשבה והשכל, ויש אהבה
 במעשה שיהיו לו מעשים לאהבתו ויש זה בכל
 גופו כי הנפש היא שפועלת הכל ובה תלייה
 הפעולה, ושיאהבהו במחשבו שהוא קנינו של
 אדם עד שחושלם אהבתו אותו בשלשתן שהם
 ממש שלשה חלקי האדם שכלו נפש ומחשבו,
 וזהו שאמרו בכתובות (דף קיא:) לאהבה את' ה'
 אלהיך ולדבקה בו (דברים ל) וכי אפשר להדבק
 בשכינה והלא בתיב (דברים ז) כי ה' אלהיך אש
 אוכלה הוא אלא כל המשיא בתו לת"ח ועושה
 פרקמטיא לת"ח ומהנהגו מנכסיו מעלה עליו
 הכתוב כאלו דבק בשכינה, הנה ראו לרעת מה
 ראו על ככה להקים דברים אלו מן הכתוב הזה.
 אלא מפני שאהבת הש"י הוא בג' דברים הנזכרים,
 יסלו באין ספק ג"כ באהבת הת"ח הגורמת להאזק
 כאלו דבק בשכינה ע"י אהבת השם, בכן בהשיאו
 בתו לת"ח הרי הוא אוהבו בכל לבבו כי כל לבו
 ומחשבתו של אדם קשורה בבניו, וזמה שפועל
 לו פרקמטיא אוהבו ודבק בו בנפשו שהרי פועל
 ועורר עניו בנפשו כי הפעולה היא לנפש כנזכר
 ובהנהגותו מנכסיו הרי אוהבו במחשבו וקנינו עד
 שכלו

בחכמה ושאר תר"ג מצות שהם החלק ה' מהצד
 קדושים אל ישראל ביותר ודברים בהם כמספרם
 במחשבו כאשר חמה צורת בני ישראל, וכן היה כל
 מספר בני ישראל באישיהם כפרשת במדבר תר"ג
 אלף, אלף למצוה אלף למצוה, כאשר לשון אלף
 הוא הסודל ג"כ לשון למדו והמצות צריכים למדו
 בדבקות (דברים יד) למען תלמדו ליראה וגו'
 אשר ילמדו ליראה וגו' (שם ו) וכאלה רבים וכתו
 שובא. וגם כי היו פמש מצות יותר, כמה שלא
 הגיע אלף. אין קפידא. כל זה יורה כי היא
 צורת ישראל ושבהתבטלה היו מוכרחים גם הם
 ח"ו ליבטל, ולכן יתרו שהיה יתר ותוספת על
 ישראל היה גם כן מיותר פרשה אחת בתורה כאשר
 אמרנו למעלה. והנה כמו שהיה הצורה לאותו
 דור שהיו תר"ג אלף כך היא צורת הכתובים
 אחריהם כי צורה מיניית לא תבטל, ולכן אמר
 הכתוב כי לא תשכח מפי רועי, רק שמחשבו
 יאטטטו לבקש דבר ה' ולא ימצאו וזהו לרעת
 רש"י שלא תמצא הלכה ברורה ומשנה ברורה
 במקום אחד כפי מה שישראל בעצם ישנו עם אחד
 מספור ומסודר בין העמים ע"י מידת הש"י שלא
 יהיו במקום אחד כך צורתם שהיא התורה לא
 תמצא במקום אחד רק מספור ומסודר, והוא
 סגולתה העצמית ממש שאין יכולין לעמוד על דבר
 מהתורה כמה שצריך אליו מחשבו, רק שצריכין
 ללמדנו ממקום אחר מן הדומה וזוהי הכתיבה
 גם התורה היא מסודר ומסודר, אבל שהיה ח"ו
 משתכחת ומסתלקת מישראל לגמרי זה אינו ומה
 מצד ישראל הייתה כבר מסתלקת רק שמהר הש"י
 אשר הוא משיטע לישראל צורתם תמיד כמו שישמע
 כל צור הצורות לא תשכח ולא תשכח, לכן כתוב
 קול גדול ולא יסוף. ועוד רמו לנו כמה שכתוב
 זמשה עליה אל האלהים וירד ה' על הר סיני כי
 לקנין התורה צריך שיהיה האדם מוכן לקבלה
 קודם בשהיה שכל אלהי שאינו מצינו ודבק עם
 האדם ככל שאר חקיינים שהם עם האדם אבל
 הוא נבדלת כמו שאמרנו לכן צריך שיהיה מוכן
 לה לגמרי כאשר הוא מן הבורך לקנות דבר שאינו
 עמו ומצינו לו, וזה שכתוב וזמשה עליה וגו' ואח"כ
 וירד ה' וגו' לומר כי צריך האדם מצד עצמו תשובה
 והכנה אליה קודם שמקבלה ואין הקב"ה נותנה
 למי שאינו מוכן לה תחלה וכדכתיב (דניאל ב) ויהי
 בחכמתו לחכימין כי הוא יתברך לא יתנה רק
 למי שמוכן אליה מצד עצמו שחשקו בה לכן עלה
 משה מעצמו בלי ציווי השם ואז ויקרא אליו ה'
 וגו', וכל ההכנה היא כאשר אוהב התורה ותשוקתו
 אליה שאז נקנית לו, ודבר זה עיקר גדול
 בתורה, וכן אין הדור זוכה לתורה זולת זה
 שאוהבים אותה עד שמוכנים לה כי היא שכל נבדל